

RELIGIJOTYRA

Sekcijoje pranešimus skaitė vienuolika žmonių.

J. Barzdaitis (Vilnius) savo pranešimą pavadino „Krikščionybės kritikos pirmதாகai Lietuvoje“. Jis pastebėjo, kad Lietuvos ateizmo istorijoje nėra tvirtos nuomonės dėl krikščionybės kritikos datavimo. Rašytiniai šaltiniai, autoriaus nuomone, liudija šios kritikos pradžią esant XIII—XIV a. Pranešėjas skiria tris kritikos kryptis: 1) ideologinę, politinę krikščionybės kritiką, kuri buvo grindžiama senosios lietuvių religijos aukštinimu; 2) religinės tolerancijos principu ir antiklerikalizmu paremtą krikščionybės kritiką; 3) bažnyčios veiklos kritiką po Lietuvos apkrikštinimo. Pranešėjas pateikė kiekvienos krypties istorinį vertinimą.

P. Mikuckas (Kaunas) pranešime „Marksistinis ateizmas Lietuvoje 1917.–1940 m.“ aptarė to meto ateistų marksistų kovos su religija problematiką. Ji buvo determinuota kovos prieš religiją ir bažnyčia, kaip išnaudotojų sąjungininke, tikslų. Kova su religija buvo visiškai pajungta klasei išsivaduojamajai kovai. Buvo pateiktas to laikotarpio marksistinio ateizmo vertinimas, nurodyti jo trūkumai bei teigiami bruožai.

J. Sakalauskas (Šiauliai) pranešimas „Marksistinės JAV lietuvių ateizmo srovės susidarymo klausimu“ buvo skirtas istoriniams, socialiniams šio reiškinio genezės ypatumams atskleisti. Marksistinė ateizmo forma lietuvių tarpe susiformavo dviejų pasaulinių karų laikotarpiu kaip neišvengiamas antagonistinės visuomenės socialinės raidos, JAV darbininkų klasinės kovos padarinys, kaip smulkiaburžuazinio ateizmo formos tęsinys bei kritika. Autorius atskleidė JAV lietuvių marksistinio ateizmo problematiką, akcentavo, kad šios ateizmo formos tyrimas yra svarbus lietuvių išeivijos visuomeninės-filosofinės minties istorijai nušviesti, be to, jis padeda suprasti šiandien Vakarų šalių laisvamanių ir ateistų eilėse vykstančius procesus.

J. Mačiulis (Vilnius) kalbėjo apie katalikybės evoliucijos specifiką socializmo sąlygomis. Lygindamas religijos modernizavimo apraiškas bei priežastis kapitalistinėje visuomenėje su šiuo procesu, pranešėjas parodė, kad socialistinėje visuomenėje katalikų bažnyčia, atnaujindama kai kurias socialines-etines koncepcijas, neturi socialinės bazės, kad galėtų radikaliai modernizuoti svarbiausiąsias dogmas, nes socialistinė visuomenė žadina ne atnaujintą religiją, o marksistinės pasaulėžiūros poreiki.

Antrąją dieną sekcijos darbą pradėjo *J. Minkevičius* (Vilnius) pranešimu „Religija scholastikos kontekste“. Pranešėjo nuomone, scholastikos tyrimai aktualūs ir šiandien, nes pats scholastikos reiškinys tebina gyvybingumu, sugebėjimu atgimti. Mokslas bei filosofija ir šiandien nėra visiškai nuo jos apsaugoti. Be to, ginčytina paplitusi nuomonė, kad scholastika tik savo forma yra filosofinė, o turiniu — ji religija. Toks požiūris reiškia nepagrįstą viduramžių filosofijos priskyrimą teologijai. Filosofijos tarnybinė padėtis viduramžiais nebuvo besąlygiška; scholastika buvo ne izoliuota nuo gyvenimo — tai vienas iš jo reiškinų. Scholastikos atsiradimą lėmė visas pasaulinės kultūros procesas; ji gimė barbarams per-

imant senovės graikų ir romėnų kultūrą. Feodalizmui reikėjo savo kultūros ir mokslo, tad gimstanti scholastinė filosofija buvo orientuota pozityvioms problemoms spręsti. Filosofijos tarnybinę funkciją sąlygojo bažnyčios, kaip kultūrinės ir ideologinės monopolijos turėtojos, padėtis, o pati scholastika buvo ne katalikybės, ne bažnyčios atributas, o visuomeninių, dvasinių visuomenės santykių produktas.

Pranešime taip pat buvo nagrinėjami žymiausieji viduramžių scholastikos atstovai ir jų idėjos.

Apie šiuolaikinio protestantizmo filosofiją kalbėjo O. Vilnitė (Ryga), aptardama pagrindines neoprotstantizmo kryptis, jų problematiką ir metodologinius pagrindus.

Pagal problematiką šiam pranešimui buvo artimas F. Mačiansko (Vilnius) pranešimas „Evangelinė etika šiuolaikinių teologų interpretacijoje“.

A. Gaidžio (Vilnius) pranešimo objektas — tikinčiųjų dialogo su marksistais koncepcijos JAV katalikiškoje filosofijoje. Teorinius samprotavimus autorius papildė pasakojimu apie savo susitikimus su katalikų filosofais Jungtinėse Amerikos Valstijose. Pranešime buvo pažymėta, kad kai kurie JAV katalikiškieji sluoksniai norėtų šį dialogą panaudoti marksizmo įtakai silpninti. Marksistai šį dialogą supranta kaip marksistų ir tikinčiųjų bendradarbiavimą kovojant su imperializmu, dėl taikos, nesileidžiant į ideologinius kompromisus.

M. Šubas (Vilnius) pranešime „Techninis pasaulėvaizdis ir jo religinis interpretavimas“ atskleidė katalikų bažnyčios pastangas prisiderinti prie šiuolaikinio techninio pasaulėvaizdžio, įtraukiant į teologinių samprotavimų sferą kai kurią mokslinę terminologiją.

I. Zaksas (Vilnius) skaitė pranešimą „Nemirtingumo problema“. Jo nuomone, maksistų tarpe iki šiol vyraujantis skepticizmas žmogaus nemirtingumo klausimu yra nepagrįstas. Mėginimai nereligiškai aiškinti nemirtingumą atsirado jau feodalizme. Marksistinė filosofija, kūrybiškai perimdama filosofinį palikimą, turėtų skirti didesnę dėmesį šiai kategorijai, kūrybiškai ją vystyti ir panaudoti sprendžiant aktualias dvasinio visuomenės gyvenimo problemas.

G. Jatkonio (Vilnius) pranešimas buvo skirtas metodologinėms ateizmo istorijos problemoms, iš kurių buvo išskirta ateizmo istorijos sampratos problema. Pranešėjas ateizmo istoriją laiko santykiškai savarakišką pažintinę reikšmę turinčia disciplina, o ne filosofijos istorijos dalimi. Ši disciplina gali būti skirstoma į dvi dalis: istoriologiją ir istoriografiją. Pranešime buvo aptarta šių dalių struktūra ir problematika.

Diskusijose nemažai buvo liečiama I. Zakso kelta žmogaus nemirtingumo problema. M. Šubas teigė, kad nemirtingumo, kaip visuomenės atminties apie žmogaus darbus, koncepcija apima ir blogų darbų sferą. Įsiamžinti siekė ir Herostratas, padėgdamas Artemidės šventyklą. J. Stankeičio nuomone, žymių žmonių nemirtingumą įžiūrėti nesunku, bet šią sąvoką labai sunku pritaikyti paprastam žmogui, neturinčiam žymių nuo-

pelnų visuomenei. V. *Balkevičiaus* įsitikinimu, žmonių atmintis trumpalaikė, vadinasi, ir nemirtingumas turėtų būti pseudoproblema.

I. Zaksas, polemizuodamas su diskusijoje kalbėjusiais asmenimis nemirtingumo problemos klausimu, pareiškė, kad marksistinė filosofija nemirtingumą supranta tik kaip gerus darbus ir atminimą bei pagarbą dėl jų. Kai dėl pačios nemirtingumo problematikos pagrįstumo, tai ji, autoriaus nuomone, turinti tradiciją filosofijoje, be to, ji minima ir partiniuose dokumentuose.

Kalbėjusieji pažymėjo, kad sekcijos darbas buvo vaisingas ir davė naudos tolesnei mokslinei ateizmo raidai respublikoje.

G. Jatkonis